

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

LAWPEDIA Greece

Σταματίνα Παπαντωνοπούλου

Ρωσία-Ουκρανία: Ένας πόλεμος χωρίς όρια

Επιβλέπουσα: Μαρία Έλληνα

Αύγουστος 2023

1

¹ Φωτογραφία από: <https://www.cnn.gr/kosmos/story/302625/polemos-stin-oykrania-h-diethnis-koinotita-katadikazei-tin-stratitiki-epixeirisi-tis-rosias>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

1.Ουκρανία

2.Ιστορική αναδρομή-Τα σημαντικότερα γεγονότα

2.1 Κριμαία-Γεγονότα-Προσάρτηση

2.2 Ουκρανία: Γεγονότα 2014-2023

4.Εγκλήματα πολέμου

5.Σύνδεση με διεθνές δίκαιο

Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων-διεθνών συμβάσεων

6.Αντιδράσεις- Επιβολή κυρώσεων

7.Συμπεράσματα-Επίλογος

Βιβλιογραφία

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ζήτημα του ρωσο-ουκρανικού πολέμου τα τελευταία χρόνια. Αρχικά, θα αναφέρουμε λίγα λόγια για την Ουκρανία και τη θέση της στο γεωγραφικό ορίζοντα. Ακολούθως, θα γίνει μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση, ώστε να γίνουν αντιληπτές οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών. Αυτό επιπλέον, θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε πως φτάσαμε στο ξέσπασμα του πολέμου. Θα προχωρήσουμε με τη συσχέτιση των γεγονότων με το Διεθνές Δίκαιο καθώς και τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο σημείο αυτό, χρήσιμοι θα φανούν οι ορισμοί των εγκλημάτων πολέμου. Τέλος, με βάση τα παραπάνω, θα οδηγηθούμε σε κάποια συμπεράσματα και σε κάποιες καταληκτικές παρατηρήσεις.

Ουκρανία

Η Ουκρανία αποτελεί χώρα στην ανατολική Ευρώπη και συνορεύει με τη Λευκορωσία, τη Ρωσία, τη Μολδαβία, τη Ρουμανία, την Ουγγαρία, τη Σλοβακία και την Πολωνία. Έχει μεγάλη έκταση και η πρωτεύουσά της είναι το Κιέβο. Ανεξαρτητοποιήθηκε κατά τον 20^ο αιώνα μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Το κλίμα της είναι εύκρατο και αποτελείται από δασική στέπα. Εμπορεύεται τη Ρωσία, αφού εισάγει πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Ακόμη, στις εθνοτικές της ομάδες περιλαμβάνονται Ουκρανοί, λιγότεροι Ρώσοι, Μολδαβοί, Λευκορώσοι, Βούλγαροι, Πολωνοί, Ούγγροι, Ρουμάνοι και Ρομά. Πριν γίνει ανεξάρτητη, αποτελούσε τμήμα της Σοβιετικής Ένωσης και συγκεκριμένα λεγόταν Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Ουκρανίας. Αρχηγός της κυβέρνησης είναι ο πρωθυπουργός που τον διορίζει ο Πρόεδρος και το υπουργικό συμβούλιο, το οποίο ασχολείται με καθημερινά θέματα.

Ιστορική αναδρομή –Τα σημαντικότερα γεγονότα

Κατά τον Μεσαίωνα, δημιουργήθηκε η Ουκρανική Αυτοκρατορία του Κιέβου που απετέλεσε κόμβος για τη Ρωσία. Η δημιουργία της Ρωσίας ως κράτος ξεκίνησε από τους Βίκινγκς, που έφτιαξαν το κράτος των Ρως, το οποίο ήταν και η πρωτεύουσα του Κιέβου. Τον 11^ο αιώνα οι Κουμάνοι επιτίθενται και διώχνουν τους πληθυσμούς του Κιέβου. Τον 13^ο -14^ο αιώνα η Ουκρανία περιήλθε στην διοίκηση των Λιθουανών και Πολωνών. Ο αρχηγός των Κοζάκων προσεταιρίστηκε τον τσάρο. Η Ουκρανία λοιπόν εκείνη την περίοδο διαμελίστηκε ανάμεσα σε Πολωνία και Ρωσία.

Το 1783 με την προσάρτηση του Χανάτου της Κριμαίας, η νότια Ουκρανία ονομάστηκε “Νέα Ρωσία” και η κύρια γλώσσα ήταν τα ρωσικά. Το 1861 η Ουκρανία ήταν υπόδουλη στους Ρώσους και οι συνθήκες δεν ήταν τόσο ευνοϊκές για αυτήν, καθώς υφίστατο περιορισμοί, δεν εκδίδονταν κείμενα στην ουκρανική γλώσσα και οι Ουκρανοί δεν είχαν την ελευθερία του συνέρχεσθε και συνεταιρίζεσθε. Επιπλέον, απαγορεύτηκε η ονομασία της χώρας ως Ουκρανία και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ξεσπάσουν αναταραχές και να αναπτυχθεί ένας ουκρανικός εθνικισμός ενάντια στον τσάρο. Προχωρώντας στον 20^ο αιώνα, τον 1917 η τσαρική απολυταρχία κάνει παραχωρήσεις, καθώς επιτρέπει την δημοσίευση περιοδικών και εφημερίδων στην ουκρανική γλώσσα. Λόγω των κοινωνικών πιέσεων κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου, ο τσάρος ανατράπηκε. Οι Ουκρανοί ιδρύουν την Κεντρική Ράντα, που ήταν κάτι σαν σοβιέτ και επεδίωξαν μεταρρυθμίσεις. Στο σημείο αυτό ιδρύεται η Ουκρανική Λαϊκή Δημοκρατία, που αποτελεί μέρος μιας δημοκρατικής Ρωσίας. Ανατράπηκε το 1917 στον πόλεμο με τους Μπολσεβίκους. Το 1920 μεγάλο μέρος της Ουκρανίας ήταν Ουκρανική Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία και η Κριμαία βρισκόταν υπό τον έλεγχο της Σοβιετικής Ρωσίας. Στις 18

Οκτωβρίου 1921 δημιουργείται η αυτόνομη Κριμαϊκή Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία .

Η μέθοδος της κολεκτιβοποίησης της Σοβιετικής Ένωσης προκάλεσε λιμό στην Ουκρανία το 1933. Πολλοί Ουκρανοί πέθαναν και αυτό θεωρήθηκε γενοκτονία από την πλευρά των Ουκρανών. Στις 17 Σεπτεμβρίου 1939 οι Σοβιετικοί εισβάλλουν στην Δυτική Ουκρανία και την παίρνουν κάνοντας απελάσεις και φυλακίσεις. Στις 19 Φεβρουαρίου 1954 εκδίδεται διάταγμα, το οποίο προβλέπει την μεταβίβαση της Ουκρανίας από τη Ρωσική Σοσιαλιστική Δημοκρατία στην Ουκρανική Σοσιαλιστική Δημοκρατία.

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η Ουκρανία βρισκόταν ανάμεσα σε πολλές διαφορετικές διοικήσεις μεταξύ των οποίων ήταν και η Γερμανία. Ο Στάλιν έδωσε εντολή οι εθνότητες που προσέφυγαν εκτός των Ρώσων και στήριζαν τους Γερμανούς να εκτοπιστούν. Τον Ιούνιο 1945 καταργείται η Αυτόνομη Κριμαϊκή Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία. Τη δεκαετία του 1970 η Ρωσία ήταν σε στασιμότητα. Ο Γκορμπατσόφ διέταξε να γίνουν μεταρρυθμίσεις που άργησαν, ωστόσο, να φτάσουν στην Ουκρανία. Αλλαγές γίνονται το 1988-1989 με την απελευθέρωση των αντιφρονούντων και εκσυγχρονίζεται η Ουκρανία. Ο Γέλτσιν γίνεται πρόεδρος του Ανώτατου Σοβιέτ του 1990 και η Ουκρανία ανεξαρτητοποιείται στις 24 Αυγούστου. Πρόεδρος του Ανώτατου Σοβιέτ της Ουκρανίας είναι ο Λεονίντ Κραβτσούκ.

Το 1991 διακηρύσσεται η ανεξαρτησία της Ουκρανίας από τη Σοβιετική Ένωση. Το 1994 γίνεται πρόεδρος ο Λεονίντ Κούτσμα. Στη συνέχεια το 2004 φημολογείται ότι ο Βίκτορ Γιανουκοβιτς βγαίνει μέσω νοθείας. Ξεσπούν διαδηλώσεις που ονομάστηκαν Πορτοκαλί Επανάσταση. Εν τέλει παίρνει τη σκυτάλη ο Γιουσένκο. Το 2005 ο Γιουσένκο θέλει να εντάξει την Ουκρανία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το NATO. Το 2008 το NATO συναινεί να βάλει την Ουκρανία στα μέλη του. Το 2014 ξεσπούν διαδηλώσεις στην Μαϊντάν του Κιέβου.

Κριμαία-Γεγονότα-Προσάρτηση

Η Κριμαία αποτελεί περιοχή της Ρωσίας, μέχρι το 2014 ήταν μέρος της Ουκρανίας. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η Γερμανία την καταλαμβάνει. Το 1954 η Κριμαία από τη Ρωσία περνάει στην Ουκρανία μέχρι το 1992 ως καθεστώς αυτόνομο. Με το μνημόνιο της Βουδαπέστης το 1994 κατοχυρώνεται η εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας από την πλευρά των Ρώσων και η μη χρήση βίας. Στις 21 Νοεμβρίου 2013 ο Γιανουκοβιτς δεν θέλει να υπογράψει συμφωνία σύνδεσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, γιατί ήταν φιλορώσος. Η λαϊκή αντίδραση επιφέρει την φυγή του Γιανουκοβιτς. Παράλληλα οι Ρωσόφωνοι θέλουν τον πλήρη έλεγχο της περιοχής. Στις 16 Μαρτίου 2014 βγαίνει δημοψήφισμα που απαιτεί την επανένταξη στη Ρωσία και την ενσωμάτωση της στην Ρωσική Ομοσπονδία, γεγονός που δεν το δέχονται ούτε η Ουκρανία ούτε η Δύση.

Η Κριμαία ήταν πολύ σημαντική για τους Ρώσους, γιατί το λιμάνι της Σεβαστούπολης είναι η έδρα του ρωσικού στόλου στη Μαύρη Θάλασσα. Επιπλέον, θεωρείται μονάδα ανεφοδιασμού και επενδύσεων για τους Ρώσους. Στο πλαίσιο αυτό, ο Πούτιν εισέβαλλε και την κατέλαβε. Οι διαδηλώσεις που έγιναν ονομάστηκαν Ρωσική Άνοιξη.

Ουκρανία: Γεγονότα 2014-2023

Τον Απρίλιο του 2014 αυτονομιστές από την πλευρά των Ρώσων ανεξαρτητοποιούν την Ντονμπάς. Τον Ιούλιο του ίδιου έτους πύραυλος από την πλευρά της Ρωσίας ρίχνει την πτήση MH17 από το Άμστερνταμ-Κουάλα Λουμπούρ και εξοντώνονται 298 επιβαίνοντες. Το 2019 αναγνωρίζεται η Ουκρανική Ορθόδοξη Εκκλησία και το Κρεμλίνο δυσανασχετεί. Ο Ζελένσκι γίνεται πρόεδρος της Ουκρανίας και ζητά να τελειώσει η σύγκρουση. Τον Ιανουάριο 2021 ο Ζελένσκι απαιτεί από τον Μπάιντεν να εντάξει την Ουκρανία στο ΝΑΤΟ. Κατά την άνοιξη 2021 συγκεντρώνονται στρατεύματα στην Ουκρανία από τη Ρωσία με το αιτιολογικό των εκπαιδευτικών ασκήσεων. Τον Οκτώβριο 2021 οι Ουκρανοί χρησιμοποιούν τούρκικο drone. Στις 7 Δεκεμβρίου 2021 ο Μπάιντεν υποστηρίζει ότι θα επιβληθούν κυρώσεις αν η Ρωσία εισβάλλει στην Ουκρανία. Τον Ιανουάριο 2022 διεξάγονται κυβερνοεπίθεση και στρατιωτικές ασκήσεις από Ρώσους. Το ΝΑΤΟ συνδράμει με πολεμικές δυνάμεις. Τον Φεβρουάριο 2022 οι ΗΠΑ στέλνουν στρατιώτες στην Πολωνία και Ρουμανία για να βοηθήσουν τους Ουκρανούς, καθώς γίνονται πυρηνικές ασκήσεις από τον Πούτιν. Στις 22 Φεβρουαρίου επιβάλλονται κυρώσεις από τις ΗΠΑ και την Βρετανία και ο Πούτιν διατάζει να γίνουν επιθέσεις στην Ανατολική Ουκρανία και να παραδώσουν τα όπλα.

Στις 24 Φεβρουαρίου 2022 η Ρωσία εισβάλλει στην Ουκρανία με την δικαιολογία της "ειδικής στρατιωτικής επιχείρησης", έχοντας ως στόχο να καταλάβει το Κίεβο και η Ουκρανία επιστρατεύεται. Το Μάρτιο 2022 γίνονται βομβαρδισμοί από Ρώσους. Εν συνεχεία, οι Ουκρανοί τρέπουν τους Ρώσους σε υποχώρηση και ανακτούν τα εδάφη τους. Καταλαμβάνονται η Χερσώνα, το Ντόνετσκ και το Λουχάνσκ. Επίσης, έχουμε χτύπημα πυρηνικού σταθμού στη Ζαπορίζια. Τον Απρίλιο του 2022 έχουμε εγκλήματα πολέμου σε αμάχους και αντίποινα από τους Ουκρανούς, οι οποίοι βουλιάζουν ναυαρχίδα ρωσικού στόλου. Τον Μάιο 2022 καταλαμβάνεται η Μαριούπολη και τον Ιούνιο καταλαμβάνεται το Σεβερτοντόντσκ από τη Ρωσία και από την Ουκρανία το νησί του Φιδιού αντίστοιχα. Το Σεπτέμβριο 2022 η Ουκρανία παίρνει πίσω το Χάρκοβο. Τον Οκτώβριο 2022 ανατινάσσεται η γέφυρα που ενώνει την Κριμαία με την Ουκρανία και οι Ουκρανοί επικρατούν. Το Νοέμβριο 2022 έχουμε πυραυλικά χτυπήματα από Ρώσους, ενώ την ίδια στιγμή οι ίδιοι αποχωρούν από την Χερσώνα. Το Δεκέμβριο 2022 γίνονται αεροπορικές επιθέσεις σε Ρωσία και τον Ιανουάριο 2023 καταλαμβάνεται η πόλη Σολεντάρ και το ΝΑΤΟ στέλνει βοήθεια προς την Ουκρανία. Τέλος, το Δεκέμβριο 2023 η Ουκρανία περιμένει την αντίδραση της Ρωσίας, γιατί υπάρχει φόβος για χρήση πυρηνικών.

Εγκλήματα πολέμου

Τα εγκλήματα πολέμου θεσπίστηκαν με τη συνθήκη των Βερσαλλιών και πρόκειται για παραβιάσεις νόμων ή κανονισμών εθιμικού δικαίου που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο μιας σύρραξης σε αντίθεση με τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας που συμβαίνουν εν καιρώ ειρήνης. Οι δολοφονίες, οι βασανισμοί, η δουλεία συνιστούν εγκλήματα που ανήκουν και στις δύο κατηγορίες.

Σύνδεση με Διεθνές Δίκαιο

Παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων – συμβάσεων

Ο πόλεμος ανάμεσα στην Ρωσία και την Ουκρανία προκάλεσε πολλά θύματα μέσω δολοφονιών. Υπήρξαν εκτοπισμοί, καταστροφές υποδομών, βασανιστήρια αμάχων, μεταφορά παιδιών σε στρατόπεδα, απαγωγές, βιασμοί και κατ' επέκταση εγκλήματα πολέμου. Ειδικότερα, παραβιάστηκε ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών όσον αφορά το άρθρο 2(4)² που αναφέρεται στη μη χρήση βίας. Τα κράτη απαγορεύονται να ασκήσουν βία πέρα από την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας και από νόμιμη άμυνα. Στην προκειμένη περίπτωση δεν υπήρξε κανένα από τα δύο. Καταπατήθηκε με άλλα λόγια το δικαίωμα στη ζωή και στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια λόγω των βασανιστηρίων, των απελάσεων των αμάχων χωρίς την συναίνεση τους. Επίσης, παραβιάζεται το άρθρο 2 παράγραφος 7³ που αναφέρεται στην αρχή της μη επέμβασης. Δηλαδή οι Ρώσοι επενέβησαν παράνομα στην Ουκρανία καθώς δεν είχε προηγηθεί κάποια συζήτηση ή διαπραγμάτευση, ώστε να βρεθεί κάποια λύση. Δεν είχαν την συγκατάβαση της Ουκρανίας για να το κάνουν. Ακόμη, αποτελεί έγκλημα πολέμου καθώς δεν υφίσταται η δικαιολογία περί επέκτασης της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τέλος, καταπατήθηκε το άρθρο 33⁴, η ειρηνική επίλυση διαφορών, αφού η Ρωσία κινήθηκε ένοπλα χωρίς πρότερη διαμεσολάβηση ή διαιτησία.

² Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, 1945 άρθρο 2 παρ.4. Διαθέσιμο στο: <
<https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>>

³ Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, 1945 άρθρο 2 παρ.3 Διαθέσιμο στο: <
<https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>>

⁴ Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, 1945, άρθρο 33. Διαθέσιμο στο: <
<https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>>

Αντιδράσεις-Επιβολή κυρώσεων

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταδίκασε απερίφραστα την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και επέβαλλε κυρώσεις για την προσάρτηση του Ντονέτσκ, του Λουχάνσκ, της Ζαρπορίζια και της Χερσώνας.

Συμπεράσματα-Επίλογος

Με βάση τα παραπάνω, αντιλαμβανόμαστε ότι η Ουκρανία αποτελεί κομβικό κομμάτι για τη Ρωσία και ενδεχομένως και απειλή. Η Ρωσία φοβόταν ότι με την επέκταση στο ΝΑΤΟ, οι ΗΠΑ θα ισχυροποιούνταν και θα αποκτούσαν πλήρη κηδεμονία. Αισθάνθηκε περικυκλωμένη και γι' αυτό επιτέθηκε. Ωστόσο, συμπεριφέρθηκε κατακριτέα και γι' αυτό επικρίθηκε. Εναλλακτικά, θα μπορούσε μέσω του διαλόγου και των επιχειρημάτων να συμβιβαστεί.

Τα δικαιοδοτικά όργανα, δηλαδή το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο θα έπρεπε να τιμωρήσει τον υπεύθυνο ,αλλά δεν το έχει κάνει, επομένως καθίσταται αναποτελεσματικό, κυρίως εφόσον δεν διαθέτει κάποιο εποπτικό μηχανισμό αστυνόμευσης. Έτσι, οι Ρώσοι βρήκαν ευκαιρία να ξεφύγουν. Συνεπώς, πρέπει να γίνει αναδιάρθρωση του συστήματος δικαιοσύνης ,ώστε να υπάρξει κάποιος επαρκής δικαστικός μηχανισμός. Καταλήγουμε λοιπόν, ότι όσα λέγονται είναι σε ένα συμβολικό πλαίσιο χωρίς ουσία στην πράξη.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

- Τζήμας,Θ.,2022.*Η Ελλάδα και ο Ελληνισμός στη μετααμερικανική εποχή*.Αθήνα:Τόπος

Ιστοσελίδες

Άρθρα

- Britannica,2023.*Ukraine*. [online] Available at:< <https://www.britannica.com/place/Ukraine>> [Accessed 31 August 2023]
- Capital.gr.2022.*Το Διεθνές Δίκαιο και οι παραβιάσεις του*. [online] Available at:< <https://www.capital.gr/me-aprosi/3624050/to-diethnes-dikaio-kai-oi-parabiaseis-tou/>>
- Elaliberta,2022.*Δέκα σημεία καμπής:Μια σύντομη ιστορία της Ουκρανίας*. [online] Διαθέσιμο στο:< <https://www.elaliberta.gr/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CE%B8%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%AF%CE%B1/%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1/8161-%CE%B4%CE%AD%CE%BA%CE%B1-%CF%83%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%BC%CF%80%CE%AE%CF%82-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B7-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BF%CF%85%CE%BA%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1%CF%82>>
- Reporter,2023.*Ένας χρόνος πολέμου στην Ουκρανία:Οι αριθμοί*. [online] Available at:< <https://www.reporter.gr/Diethnh/Diethneis-Eidhseis/556261-Enas-chronos-polemoy-sthn-Oykrania-Oi-arithmoi>>

• TRIAL International, *Crimes Against Humanity?*. [online] Available at: <<https://trialinternational.org/topics-post/crimes-against-humanity/>>

• Αθηνέα, 2022. *Ο Πόλεμος στην Ουκρανία και το Διεθνές Δίκαιο*. [online] Διαθέσιμο στο: <<https://a8inea.com/to-diethnes-dikeo-ke-o-polemos-stin-oukrania/>>

• Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2023. *Ενημερωτικό γράφημα-Κυρώσεις της ΕΕ ως αντίδραση στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία*. [online] Διαθέσιμο στο: <<https://www.consilium.europa.eu/el/infographics/eu-sanctions-russia-ukraine-invasion/>>

• Η Καθημερινή, 2022. *Το ιστορικό βάθος της σύγκρουσης Ρωσίας-Ουκρανίας*. [online] Διαθέσιμο στο: <<https://www.kathimerini.gr/world/561784186/oukrania-to-istoriko-vathos-tis-sygroysis-rosias-oukranias/>>

• Πρώτο Θέμα, 2022. *Ρωσία-Ουκρανία : Μια διαμάχη με παρελθόν*. [online] Διαθέσιμο στο: <<https://www.protothema.gr/stories/article/1216032/rosia-oukrania-mia-diamahi-me-parelthon/>> [Ημερομηνία πρόσβασης 31 Αυγούστου 2023]

• Σαν σήμερα, *Η Ιστορία της Κριμαίας*. [online] Διαθέσιμο στο: <<https://www.sansimera.gr/articles/756>>

• ΤΑ ΝΕΑ, 2023. *Πόλεμος στην Ουκρανία: Ένα χρόνο μετά την έναρξή του-Οι απώλειες σε αριθμούς*. [online] Διαθέσιμο στο: <<https://www.tanea.gr/2023/02/24/world/polemos-stin-oukrania-ena-xrono-meta-tin-enarksi-tou-oi-apoleies-se-arithmous/>>

